

Ghaeltacht

IRIS OIFIGIÚIL – ÚDARÁS NA GAELTACHTA

*Cruinniú
Stairiúil
an Údaráis
Leathnach 4 – 5.*

10 d TÓGRA TIONSCLAÍOCHTA NUA DO'N GHAELTACHT

Bhí Aire na Gaeltachta, Máire Geoghegan-Quinn, T.D. i láthair i gCill Chártha ar 3 Márta chun monarcha nua a oscailt i gcóir Éadach Conamara Teo. agus i mBaile Átha Cliath ar 21 Feabhra d'fhógair sí go raibh 9 dtogra tionsclaíochta nua ceadaithe ag Údarás na Gaeltachta i gcóir cabhair dheontais (tograí ar £4,118,976 an infheistíocht iomlán a bheadh i gceist) dóibh agus a chuirfeadh 386 post lánaimseartha ar fáil faoi lán-tháirgíocht.

CILL CHÁRTHA

● Fochomhlacht faoi lán-úinéireacht ag Údarás na Gaeltachta é Éadach Conamara Teo. i nGaeltacht

Dhún na nGall Theas a bhfuil déantúsaíocht bréidín ar bun aige agus is é 3,648 méadar cearnach (40,000 troigh chearnach)

atá sa mhonarcha nua, áit a bhfuil an tionscal bréidín ar fad faoi aon díon amháin don chéad uair riamh agus ag feidhmiú níos éifeachtúla.

Os cionn £535,000 an infheistíocht atá sa tionscal seo agus ar na héachtanna is suntasaí, b'fhéidir, ar bhain an bhainistíocht agus na hoibrítheoirí amach ná cruthú don Stáit gur chóir an caipiteal sin a infheistiú i gCill Chártha in ainneoin tuarascáil a chuir comhairleoirí ar fáil don Rialtas i 1968 ag moladh dóibh an tionscal a dhúnadh síos ar fad de bharr nach bhféadfadh sé seasamh i gcomhthéacs saorthráchtála. Tionscal foirfeach brabúil atá anois ag fostú os cionn 700 duine agus ag díol a tháirgí ar mhargaí an domhain – sa Bhreatain, Ceanada, An Fhrainc, An Ghearmáin, An tSeapáin, An Iodáil agus tíortha Oirthear na hEorpa. Tá díolacháin £1½ m measta i gcóir 1980 cé nach raibh ach díolacháin £438,000 ag an gcomhlacht i 1975.

Conamara Teo. agus ó Snáth Gaeltarra Teo., atá thíos an bóthar uainn anseo. Níl rath ar bith in ann do aon chomhlacht nach bhfuil a bhainistíocht agus a fhoireann láidir agus éifeachtúil, agus nach bhfuil na leasaithe ar gá leo a chur i bhfeidhm de réir mar atá éileamh orthu sa ghnó. Tá gach comhlacht a bhfuil Údarás na Gaeltachta ag plé leis ag coimhlint sa mhargadh oscailte – níl monoplacht ag aon cheann acu agus níl iachall ar éinne a dtáirgí ná a seirbhísí a cheannach.

Cinnté, is féidir leis an Údarás agus leis an Rialtas cuidiú le comhlacht ar bith deacrachtaí a shárú, ach má feictear nach bhfuil an iarracht agus an dul chun cinn á dhéanamh ag an mbainistíocht a léiríonn go mbeidh sárú buan ar na fadhbanna ach an chabhair cuí a fháil, ní leanfar ag cur breis caipitil ar fáil chun tuilleadh cailteanais a thuilleamh. Ní fhéadfaí staid níos measa a shamhlú ná an staid ina raibh an comhlacht seo 10 mbliana ó shin. Tá sé ar a bhonna agus i gceart inniu de bharr cumas na bainistíochta agus éifeacht na foirne. Tá mé ag tabhairt rabhaidh do bhainisteoirí comhlachtaí Gaeltachta eile go gcaithfidh siad an éacht céanna a bhaint amach."

TOGRA LEICTREONACH

● Tá an comhlacht seo Transduktor Teo. i mbun táirgíochta cheana féin ar an Eastáit Tionscail i gCasla, Conamara, áit a bhfuil seachtar fostaithe acu faoi láthair agus a bheidh 22 fostaithe agus an tionscal faoi lán seol. Tionscal Leictreonach atá ag táirgiú Transfhoirmitheoirí Chiorclacha Leictreonaigh le haghaidh úsáid i ngléasanna sofaisticiúla atá ann. Tá deontas £100,000 ceadaithe agus is é £255,000 an infheistíocht iomlán sa

chomhlacht. Is iad Transduktor Winding AB atá bunaithe sa tSulainn na príomhaithe agus díolfar na táirgí i gCríocha Lochlainn, sa Bhreatain, san Eoraip agus ar an Margadh Baile.

FOSTAÍOCHT FEAR IN IORRAS

● Is iad Solano S.A. ó Pamplona sa Spáin a bheidh mar phríomhaithe agus mar pháirtneoirí ag Údarás na Gaeltachta i gComhlacht Ruibéir Atlantach Teo. agus is é an chéad togra é ón Spáin sa Ghaeltacht nó sa tír. Cuirfear fostaíocht ar fáil do 147 ag lán seol (101 fear agus 46 mná) agus is dul chun cinn mór é sin i gceantar Iorrais, i gcás fostaíocht fear, ach go háirithe. Cuirfear tús leis an dtáirgíocht i mí Meitheamh seo chugainn. Is é £1,721,700 an infheistíocht iomlán atá i gceist agus tá deontas £741,600 ceadaithe ag an Údarás agus tá 26% den chothromas sa chomhlacht glactha acu.

PRÁS, NICIL, SINC AGUS CRÓIMIAM

● Tionscal Innealtóireacht éadrom é Earraí Miotail Bhaile Mhúirne Teo. in a bheidh obair silte ar siúl le prás, nicil, sinc agus cróimiam. 15 phost a chuirfear ar fáil ag lán seol agus cuirfear tús leis an dtáirgeacht um dheireadh Márta 1980 i réamh-mhonarcha 8,250 tr. chearnach ar an Eastáit Tionscail i mBaile Mhúirne. Tá deontas caipitil £68,000 ceadaithe ag Údarás na Gaeltachta don chomhlacht agus is é £233,064 an infheistíocht iomlán atá i gceist. Infheisteoirí príobháideacha ón Sulainn na príomhaithe, agus is sa tír sin, san Fhionlainn agus sa Bhreatain a dhíolfar na táirgí.

TIONSCL NUA I gCROICHSHLÍ

● Tionscal Leictreonach a bhéas ag táirgiú Transfhoirmitheoirí do ghléasanna Hi-Fi agus don Tionscal Ríomhaireachta. Beidh Talema Teo. lonnaithe sa mhonarcha i gCroichshlí, Co. Dhún na nGall ina raibh Tionscal Earraí Chroichshlí, agus atá anois á chur in oiriúint don

(Ar lean. lth. 8).

Craobh Peile na h-Éireann

Aire na Gaeltachta, Máire Geoghegan-Quinn, T.D. ag tréaslú le Bairtle Ó Finneadh, Captaen Foireann Peile Údarás na Gaeltachta i bPort Omna Dé Sathairn, 1 Márta 1980. Rug foireann an Údaráis Craobh Peile Idir-Chomhlachta na hÉireann leo nuair a bhuaidh siad ar fhoireann Bord na Móna. (Féach Lth. 7)

RABHAIDH

● Ag labhairt dó ag an oscailt oifigiúil dúirt Cathar Mac Gabhann, Príomh-Fheidhmeannach Údarás na Gaeltachta agus Cathaoirleach Éadach Conamara Teo. go raibh ard-mholadh ag dul do bhainistíocht agus foireann an chomhlachta de bharr a bhfuil bainte amach acu in éadaí constaicí imeaglaíthe. Mhol sé do thionsclóirí uilig sa Ghaeltacht a raibh fadhbanna ag cur as dóibh féachaint ar an dóigh inár sháraigh Éadach Conamara Teo. na fadhbanna a bhí ag bagairt báis ar an dtionscal. Thug sé rabhaidh freisin do bhainistíocht na dtionscal sa Ghaeltacht atá ag úsáid cúiseanna cultúrtha agus sóisialacha mar leath-scéal ar mhí-éifeachtúlacht a dtionscail. Dúirt an tUas. Mac Gabhann: "... tá roinnt bheag comhlachtaí eile sa Ghaeltacht go bhfeilfeadh sé dóibh sampla a ghlacadh ó Éadach

Ag Tagairt

AG LABHAIRT DÓ AR 3 MÁRТА 1980 ag oscailt oifigiúil an leathmícháin nua atá curtha le monarcha Eadach Conamara Teo. i gCill Chartha dúirt Príomh-Fheidhmeannach Údarás na Gaeltachta, Cathal Mac Gabhann "... Tá gach comhlacht a bhfuil Údarás na Gaeltachta, ag plé leis ag coimhlint sa mhargadh oscailte - níl monoplacht ag aon cheann acu agus níl iachall ar éinne a dtáirgí ná a seirbhísí a cheannach ..."

DEARCADH

Anuas go dtí 1965 nuair a leasíodh an tAcht Um Thionscail na Gaeltachta chun cumhachtaí forbartha agus infheistíochta a thabhairt do Ghaeltarra Éireann glacadh go gcaillfeadh na tionscail a bhí á reachtáil ag Gaeltarra slad mór airgid gach aon bhliain, agus seachas clampar áirithe ins na media nuachta lá foilsithe an Tuarscála Bliantúil is beag eile a dúradh faoi ná féadfaí tionsclaíocht a fhorbairt sa Ghaeltacht gan cailleanais thrádála bheith ag eascair as. Is cosúil gur ghlac pobal na Gaeltachta leis an gcás sin, agus ghlac pobal na tíre i gcoitinne leis de bharr dearcadh ginearálta a bhí thart (agus atá thart in áiteanna go fóill) nach seasódh rud ar bith sa Ghaeltacht gan tacaíocht i bhfoirm airgead Stáit bheith mar mhaide croise faoi. Caithfidh nach aon ardú meanman do mhuintir na Gaeltachta a bhí sa dearcadh sin.

DEACRACHTAÍ

Nuair do tugadh na cumhachtaí breise do Ghaeltarra faoin Acht leasaithe i 1965 leagadh síos go gcaithfeadh tionscail sa

Ghaeltacht feidhmú ar bhonn brabúlachta feasta agus go gcaithfí deireadh a chur leis an gcaillteanas a bhí comhchiallach le tionsclaíocht Gaeltachta. Bhí go leor deacrachtaí le cur i bhfeidhm na dtreoracha sin, agus thar thréimhse cúig nó sé de bhlianta bhí mí-thuiscintí, raic agus eascairdeas nuair b'éigean aonaid déantúsaíochta agus monarchana a dhúnadh nó tionscail de shaghas eile a chur iontu. Ghlac sé tamall fada a chruthú don phobal ná féadfaí níos mó leanacht de thionscal a raibh airgead á chailliúint go trom aige agus ná raibh aon bhealach athcheartaithe le fáil dó, díreach de bharr go raibh dornán daoine fostaithe ann.

RATH AGUS CUMAS

Faoin gclár nua forbartha a tionscnaíodh de bharr leasú an Achta i 1965, agus de bharr clárú na sean-rannóga trádála mar chomhlachtaí príobháideacha i 1975, tá go leor comhchomhlachtaí agus fo-chomhlachtaí faoi scáth Údarás na Gaeltachta anois, comhlachtaí a bhfuil rath agus cumas ag baint le cuid mhór acu agus cuid eile acu a chaithfear an córas athcheartaithe a chur i bhfeidhm ina gcás. Tuigfidh pobal na Gaeltachta um an dtaca seo go gcaithfidh gach tionscal sa Ghaeltacht seasamh ar a bhonna agus bheith brabúlach, agus go gcaithfidh an Bhainistíocht agus an lucht oibre bheith cumasach éifeachtúil. Tionscal ar bith nach amhlaidh sin dó níl ach ceist ama go mbeidh sé i dtrioblóid do-shártaite, cuma cé mhéid a fhostaíonn sé agus cé chomh criticiúil agus atá an fhostaíocht sin.

MONOPLACHT

Nuair do labhair Cathal Mac Gabhann faoi gan aon mhonoplacht bheith ag comhlacht ar bith sa Ghaeltacht bhí sé ag tagairt ní hamháin don mhonoplacht i gcúrsaí tráchtála, ach bhí in aigne aige freisin an dearcadh sin ag an bpobal go bhfuil cineál monoplachta eile ag comhlachtaí sa Ghaeltacht a thugann díonacht dóibh ar na gnáth príocáil gnótha agus a choimeádfaidh i bhfeidhm iad le insteallaithe airgead Stáit cuma iad brabúil nó mí-éifeachtúil agus díreach de bharr go bhfuil siad lonnaithe sa Ghaeltacht agus ag tabhairt fostaíocht ansin.

SOILÉIRIÚ

Dóibh siúd den dearcadh éidreorach sin thug an tUasal Mac Gabhann soiléiriú gan aon éideimhne i gcuid eile dá chaint i gCill Chartha: "... níl rath ar bith i ndán d'aon chomhlacht nach bhfuil a bhainistíocht agus a fhoireann láidir agus éifeachtúil agus nach bhfuil sásta na leasaithe ar gá leo a chur i bhfeidhm do réir mar tá éileamh orthu sa ghnó ... Cinnte, is féidir le Údarás na Gaeltachta agus leis an Rialtas cuidiú le comhlacht ar bith deacrachtaí a sháru, ach má feictear nach bhfuil an iarracht agus an dul chun cinn á dhéanamh a léiríonn go mbeidh sárú buan ar na fadhbanna ach an cabhair cuí a fháil, ní leanfar ag cur breis caipitil ar fáil chun tuilleadh cailleanais a thuilleamh".

Tábhacht na Naoi-scoileanna ... "Blianta Criticiúla Foráis an Pháiste"

le Helen Bean Uí Mhurchú Cathaoirleach an Comhchoiste Réamhscolaíochta.

Saol sona sásta i Naíscóil Chois Fharráige - Pictiúr le Jimmy Walshe.

Ná bí ag cur isteach ar an obair a mhac! - Naíscóil Dhún Chaoin. Pictiúr le Aodán Ó Conchúir.

IS MINIC a tharlaíonn, go háirithe ins na hEolaíochtaí mar shampla, go mbíonn an smaoineamh maith céanna ag daoine i ngan fhios dá chéile b'fhéidir, agus go minic neamhspleách ar a chéile. Ní hionadh mar sin gur tharla tuiscint ar thábhacht na náiscolaíochta ag an am chéanna ag Gaeltarra (mar a bhí), ag an gComhdháil agus ag an gConradh a chuidigh tús a chur leis an eagraíocht le cabhair airgid ó Bhord na Gaeilge, déanadh comhordnú idir roinnt de na hiarrachtaí seo tríd an gComhchoiste Réamhscolaíochta.

COMHOIBRIÚ

Ceann de na torthaí ba thábhachtaí a bhí leis seo ná an comhoibriú idir an Chomhchoiste agus Údarás na Gaeltachta maidir le cur chun cinn na náiscolaíochta sa Ghaeltacht tríd an Scéim Forbartha Naíonraí. Más aon slat tomhais é an t-éileamh d'éirigh tinar barr leis an Scéim seo agus tá an-mholadh ag dul don Údarás dá bharr, cé nár mhiste athbhreithniú a dhéanamh uirthi anois agus réimse na Scéime a leathnú. Deirim é seo mar nach beag an páirt atá le h-imirt ag an Naíonra maith pobail, ní hamháin le leas an pháiste aonair, ach le leas na Gaeltachta féin.

Tuigtear anois oiread na tábhachta a ghabhann le blianta criticiúla foráis an pháiste ó bhreith go haois a cúig nó mar sin. Déanann an páiste níos mó forbartha agus dul chun cinn sa tréimhse seo ná mar a dhéanfaidh sé go coibhneasta an chuid eile dá shaol b'fhéidir. Mar shampla, aithnítear go coitianta anois an cumas chun teanga agus chun teangacha atá sa pháiste óg.

Is féidir leis an Naíonra maith leathnú a dhéanamh

ar an gcúlra baile atá go maith agus cúiteamh ar an gcúlra atá easnamhach ar chúiseanna nach bhfuil leigheas ag éinne orthu, atá bainteach b'fhéidir le saol, le tuiscint poiblí nó le foirgintí nach dtugann aon aird ar riachtanais pháistí bheaga.

ÓCÁIDÍ FOGHLAMA

Baineann gnéithe éagsúla le forbairt an pháiste agus déanfaidh an Naíonra maith freastal orthu seo go léir, mar brathann an dul chun cinn intleachtúil (a gcuirtear an oiread sin béime air) ar an dul chun cinn ins na gnéithe eile - fisiciúil, mothúcháin agus sóisialta. Tá na tréithe pearsantachta, féinmhúiníne agus neamhspleáchais riachtanach freisin don ghníomhú intleachtúil. I dtimpeallacht spreagúil an Naíonra maith ní chuirtear srian leis an bhfiosracht nádúrtha gurb' í bunraith na foghlama í. Ní "múineadh" a déantar sa Naíonra maith, ach cuirtear ar fáil ócáidí foghlama don pháiste féin atá oiriúnach dá stáid fhorbartha agus don dúil a bhíonn aige san imirt. Agus tugtar aithint i gcónaí don bhfírinne nach ball aonair é an páiste, ach cuid dá theaghlach agus dá phobal i gcoitinne.

TODHCHAÍ

Tá Gaeltacht an lae inniu faoi bhrú chultúrtha. Caithfear an Ghaeilge a dheimhniú i réim thábhachtach an teaghlach. Tríd an Naíonra mar ghléas pobail atá freagrach as todhchaí an aos óig, ní hamháin go dtugtar spreagadh do dhaoine athbhreithniú a dhéanamh orthu féin mar phobal, ach tugtar dóibh freisin an comhacht chun lámh gníomhach a ghlacadh in oideachas a bpáistí féin lasmuigh den teaghlach, agus dá thoradh sin ar chaomhnú a cultúir féin agus ar neartú a bpobail féin, gan aon chailliúint dóibh féin.

Mar sin tá ról leathan ag an Naíonra Gaeltachta. Is gléasra oideachais agus shóisialta é i dteannta chéile, faoi stiúir an phobail féin.

MION
SCÉALTA

FORBAIRT

Fuair an nua scannán suimiúil "Forbairt" (faoi stiúradh Bob Quinn) a chéad thaispeántas phoiblí ar R.T.E. 2 ar lá le Phádraig. Thug an scannán léiriú ar an bhforbairt pobal agus ar an "réabhlóid chiúin" atá ar siúl ins na ceantair Ghaeltachta le blianta beaga anuas, go háirithe ó tionscnaíodh an Comórtas Forbartha Pobal i 1974. Chomh maith le léargas a thabhairt ar iarrachtaí deonacha na bpobal éagsúla thug an scannán aitheantas don áit thábhacht atá bainte amach anois ag na Comharchumainn i saol pobal na Gaeltachta.

Beifear ag súil le deis chun léiriú den scannán a chur ar fáil do choistí agus do ghrúpaí eile ar spéis leo é amach anseo.

DUL CHUN CINN I gCORCA DHUIBHNE

Bhí teacht isteach £600,000 ag Comharchumann Forbartha Chorca Dhuibhne i rith na bliana seo caite - sé sin ardú 50% ar an mbliain roimhe agus chomh maith leis sin d'éirigh líon na ndaoine atá faoi lán-fhostaíocht ag an gComharchumann go dtí 40.

Dhein an Comharchumann breis agus 1,000 acra talún a mhíniríú i rith na bliana - an méid is mó fós a deineadh in aon bhliain amháin. Tá an-éileamh ar an obair seo faoi láthair de bharr an deontais speisialta 70%. Chun an obair breise seo a chur i gcrích bhí ar an gComharchumann a chuid innealra a dhúbailt.

Le cabhair ó Ghaeltarra Éireann (Údarás na Gaeltachta) cheannaigh an Comharchumann feirm thaispeántais (50 acra). Tá sé beartaithe feirmeoirí na háite a thabhairt go dtí an fheirm chun scoileanna agus modhanna feirmeoireachta nua aimseartha a fheiceáil.

Ainneoin na ndeachrachaí a bhain le eagrú na gcúrsaí Ghaeilge de bharr stailc an Phoist agus na d'Telefón bhí gach coláiste de chuid an Chomharchumainn lán i 1979. Is cosúil freisin go méadófar i 1980 an 800 dalta a fhreastal ar chúrsaí deireadh seachtaine i 1978-79.

Chuir an easpa gréine isteach go mór ar fhás na dtrátaí go ginearálta anuraidh ach mar sin féin bhí an toradh ba mhór fós ag an gComharchumann - suas le 90 tonna in aghaidh an acra.

Comharthaí spiorad agus Comhoibriú atá ag neartú Pobail Ghaeltachta ...

Duais £10,000 á bhronnadh ar phobal Inis Meáin, ó chlé: Maitiú Ó Néill, Comhalta de Údarás na Gaeltachta; Tarlach de Blacám, Bainisteoir, Comharchumann Inis Meáin; Máire Bean Uí Choincheanainn, Cathaoirleach an Chomharchumainn agus Cathal Mac Gabhann, Príomh Fheidhmeannach, Údarás na Gaeltachta.

Proinsias Ó Floinn, Leas Phríomh Fheidhmeannach (Forbartha) an Údaráis ag labhairt le ionadaithe ó phobail éagsúla i dTír Chonaill a bhuaigh duaiseanna sa Scéim Forbartha Pobal i 1979.

Ar an ardán tá, ó chlé: Don Mac Fhloinn, Rúnaí, Coiste Forbartha, Baile na Finne; Tadhg Ó Cuinn, Comhalta de Údarás na Gaeltachta; An tAthair Mac Seáin, Sagart Paróiste; P. Ó Floinn; Pól Ó Foighil; Maitiú Ó Néill agus T.P. Ó Conchúir, Comhaltaí de Bhord an Údaráis.

DUAISEANNA FORBARTHA Á mBRONNADH AR NA BUAITEOIRÍ

INIS MEÁIN

Bhí Aire na Gaeltachta, Máire Geoghegan-Quinn, T.D. i láthair le déanaí ag ócáid speisialta in Óstán Ryans i nGaillimh nuair a bronnadh seic £10,000 ar phobal Inis Meáin a ghnóthaigh ceann de na príomh dhuaiseanna deireadh tréimhse sa Scéim Forbartha Pobal a thionscnaigh Gaeltarra Éireann (Údarás na Gaeltachta) i 1974. Rinne an tAire comhghairdeas le pobal an Oileáin, leis an gComharchumann agus le bainisteoir an Chomharchumainn, Tarlach de Blacám, ach go háirithe.

Tograí

Ag labhairt dó thar cheann an Chomharchumainn dúirt Tarlach de Blacám gur mhaith an aghaidh é an £10,000 seo ar na daoine ar fad a thóg freagracht orthu féin agus a raibh sé de chúram orthu na tograí éagsúla a sheas dóibh sa chomórtas — ar chnótaí, ar leictreachas, ar an gCéibh, An Coiléar, An tAerstráice, Halla Naomh Eoin, agus go leor eile atá anois ag cur fás, fostaíocht, forbairt agus compóird na haoise seo ar fáil do phobal an Oileáin agus atá mar chomharthaí den spiorad agus den comhoibriú atá ag neartú ar an Oileán.

Fadhbanna

Le bliain anuas adúirt sé, tá fás tagtha ar an dtionscal Cnótála le margáí nua faighte acu agus 50% de na táirgí dá n-espórtáil anois — agus é seo i mbliain a rabhadar ceithre mhí gan aon seirbhís aeir agus sé mhí d'uireasa an 'Naomh Éanna'. Dúirt sé gur cruthaíodh fadhbanna uafásacha mar gheall ar easpa na seirbhísí seo agus gur bheag duine atá ina chónaí ar an tír mór atá in ann deacrachtaí oileáin a thuiscint, go háirithe oileáin oscailte ar nós Inis Meáin atá gan córas iompair ceart agus fiú amháin gan foscadh nádúrtha. Dúirt an tUasal de

Blacám go raibh an Ghaeilge níos láidre ar an Oileán ná mar a bhí in aon áit eile sa tír ach gurbh iad na seirbhísí bunstructúir an gad is goire don scornach anois. Cé go raibh bád beag paisnéirí agus lasta éadrom á cheannach ag an gComharchumann don Samhradh seo chugainn, ní leigheasódh sé sin na deacrachtaí móra cumarsáide atá acu ar feadh cúpla mí den Samhradh. "In ainneoin na bhfadhbanna atá againn", a dúirt sé "tá cúpla céim mhór chun cinn tógtha ag Inis Meáin le roinnt blianta anuas le cabhair agus cúnadh ó na hEagrais Stáit go háirithe Roinn na Gaeltachta agus Gaeltarra Éireann/Údarás na Gaeltachta".

DÚN NA nGALL

Ag fáiltiú san Mill Wheel, Baile na Finne, Co. Dhún na nGall bronnadh duaiseanna ar 6 cheantar Gaeltachta a bhuaigh duaiseanna sa Scéim Forbartha Pobal anuraidh. Bronnadh seic ar £5,000 ar phobal Baile na Finne ceann de na holl-bhuaiteoirí sa Scéim 5-bliana agus duaiseanna de £1,250 in iomlán ar na chúig cheantar eile a bhuaigh duaiseanna i ranna ar leith den scéim ar cuireadh an duais-chiste bliantúil ar fáil dóibh ag Comhlachtaí ón earnál phríobháideach tráchtála.

Baile na Finne

Chun teacht ar oll-bhuaiteoir agus buaiteoirí bhliantúla sa Scéim deindeadh meas ar thograí forbartha faoi na cinn-teidil seo leanas: Tionsclaíocht; Iascaireacht; Turasóireacht; Teanga/Cultúr; Caitheamh Aimsire agus Seirbhísí. Faoi gach ceann teideal díofa seo rinne pobal Baile na Finne éacht suntasach a bhfuil a thorthaí so-fheicthe sa cheantar. Chuir an pobal an-bhéim ar bhunú tionscal sa cheantar agus i 1979

thosnaigh Hecker Hartglas Teo. ag tairgiú san réamh-mhonarcha a bhí tógtha ag Údarás na Gaeltachta.

I measc na n-éachtanna eile a bhain an pobal beag seo amach tá:

- Tús curtha le scéim uisce
- Taighde ar siúl ó thaobh foinsí uranium.
- Cúrsa tógála de chuid AnCO curtha ar siúl sa cheantar ag a d'fhreastal 29 fear óg. Mar thoradh ar seo tá meitheal tógála ag obair sa cheantar anois agus ag freastal ar chuid mhór de riachtanais tógála an Chomhairle Condae.
- Mart nua á thógáil i gcóir caoirigh agus eallaigh.
- Scéim speisialta iasachtaí tionscnaithe i gcomhar leis an ACC.
- Scoláireachtaí talmhaíochta bliantúil le cabhair ón gCoiste Talmhaíochta.
- Deontas faighte ó Roinn na Gaeltachta chun céibh bheag a thógáil ar Loch Finne.
- Uiscí an cheantair i seilbh an phobail féin anois agus ceadúnais iascaireachta ar fáil. Club iascaireachta bunaithe.
- Treoir-chasáin speisiúla agus stairiúla aimsithe agus comharthaí curtha suas chun cuairteoirí a threorú.
- Áras pobail tógtha faoi Scéim Oilúna AnCO.

I rith tréimhse cúig-bhliana na scéim bhuaigh pobal Bhaile na Finne duaiseanna de £12,750 de bharr an méid a bhí bainte amach acu chun tograí pobail a mhéadú agus a fhorbairt sa cheantar.

Loch an Iúir: Duais Bhanc Uladh

Banc Uladh a bhí mar co-phatrúin don duais a bhuaigh Loch an Iúir i gcóir soláthar áiseanna turasóireachta sa cheantar. — Tógadh céibh le cois na locha agus cuireadh báid

ar chíos ar fáil do thurasóirí.

- Críochnaíodh an teach bád le hais na locha. Is féidir na báid agus fearas eile a bhaineann leis na báid a storáil ann.
- San Samhradh anuraidh osclaíodh an "Club House" — áit a bhfuil áiseanna tionól, seomraí gléasta, 7rl do iascairí.
- Rinneadh forbairt ar charr-chlós le hais na locha freisin.

Cill Chárthaigh: Duais Bhanc an Tuaiscirt

Banc an Tuaiscirt a chuireann an duais bhliantúil seo ar fáil i gcóir comhoibriú idir phobail agus is é Cill Chárthaigh a bhuaigh an duais i 1979 i leith an comhoibriú agus dea-mhuintearais a chothaigh siad le pobal na Carraige, Pobal Ghleanncolmille agus na Cealla Beaga ar na scéimeanna seo leanas:

- Teilifís Proibáin a fháil — an réamh obair déanta.
- Páirc Peile a fhorbairt — an pháirc sillte — scéimeanna bailiúchán airgid ar siúl sna pobail éagsúla.
- Ionad lae do sheandaoine ins na Cealla Beaga. Réamh-obair déanta agus comhchainteanna tosnaíthe le Bord Sláinte an Iar-Thuaiscirt. Tabharfaidh sé seo seirbhís do na pobail mórthimpeall.
- Ranganna garthartháil (Civil Defence) a bhfuil clú agus cáil bainte amach

acu. Comhoibriú agus comh-iarracht óna Gleantaí, Ard a' Rátha, na Cealla Beaga agus i gCill Chárthaigh féin. Bhain siad amach an dara áit in Éirinn i 1978.

— Drámaíocht — tógtar na drámaí go dtí na Paróistí éagsúla.

Árainn Mhór: Comhlacht na hÉireann Um Árachas Teo.

Comhlacht na hÉireann Um Árachas Teo. a bhí mar co-phatrúin don duais a bhuaigh Árainn Mhór i gcóir soláthar Áiseanna Sláinte sa phobal.

- Láithreán ceannaithe chun ionad do sheandaoine a thógáil ar an oileán.
- Seirbhís speisialta lia cos (chiropodist) curtha ar fáil ar an Oileán.
- Obair dheonach — deisiú tithe do sheandaoine a bhí ina n-aonar maraon le seirbhís rialta níocháin do sheandaoine.
- Seirbhís fiaclóra ar fáil go rialta anois ar an oileán.

Clochán Liath: Clós Bád Míobha

Is i gcóir forbairt áiseanna iascaireachta intíre a chuireann Clós Bád Míobha an duais ar fáil chuile bhliain agus bhain pobal An Clochán Liath an duais amach de bharr an dul chun cinn a bhí déanta acu ó thaobh forbairt iascaireachtaí locha.

— Tógadh bóthar chuig trí cinn de lochanna éagsúla sa cheantar, maraon le

forbairt ar áiseanna pairceála gluaiseán in aice leis na lochanna céanna.

- Ranganna déantús bád snáthín gloine eagraithe. Rinneadh 10 mbád i rith na bliana.
- Cuireadh pór bradán agus bric dhonna i lochanna áitiúla.
- Eagraíodh ranganna ceangal baoite (fly-tying) i gcóir iascairí an cheantair.

Gleann Fhinne: Duais an I.T.G.W.U.

Gleann Fhinne a bhuaigh duais an I.T.G.W.U. i gcóir soláthar áiseanna spóirt agus caitheamh aimsire sa cheantar.

- Eagraíodh mórchuid imeachtaí spóirt — peil Gaelach, Badmantan, Cispheil, Iománaíocht, Peil do mhná.
- Reachtáiltear bazaar bliantúil chun airgead a bhailiú chun a chur ar chumas na bhfoirne páirt a ghlacadh ins na himeachtaí éagsúla ar fud an chondae.

— Ionad pobail nua beagnach críochnaithe (taobh leis an bpáirc peile) a chuirfidh áiseanna ar fáil ar nós: seomraí gléasta, cithfholcadh, seomraí cruinnithe maraon le Pianúr liathróid láimhe. Rinneadh cuid mhór obair dheonach ar an ionad pobail agus rinneadh cuid mhór dhe freisin tríd an Youth Employment Scheme.

COMÓRTAS CULTÚRTHA IDIR-MHONARCAIN

Seo Comórtas nua do chomhlachtaí Gaeltachta. Is féidir le aon chomhlacht a bhfuil Coiste Shóisialta ag feidhmiú ann cur isteach ar an gComórtas. Tá trí cinn de duaiseanna á thairiscint ag an Údarás:

- 1) £1,500 agus Trofaí an Irish Times
- 2) £1,000
- 3) £500

Tógfar na pointí seo leanas san áireamh nuair a bhéifear ag déanamh meastóireacht ar iarracht an mhonarcha.

- An t-iarracht atá déanta ag an gcomhlacht cúrsaí a chur ar fáil do dhaoine gan Gaeilge.
- An t-iarracht atá déanta le daoine le Gaeilge amháin a thógáil isteach san mhonarcha.
- An tionchar atá ag an gcomhlacht ar an bpobal áitiúil.
- An pháirt a ghlacann an comhlacht in imeachtaí cultúrtha agus sóisialta.

Breis eolais le fáil ón Rannóg Phearsana, Údarás na Gaeltachta, Na Forbacha, Co. na Gaillimhe.

"BEIDH GUTH NA GAELTACHTA"

● Aire na Gaeltachta, Máire Eochagáin Uí Chuinn, T.D. agus comhaltaí an Údaráis nua, ó chlé, chun tosaigh tá — Máire Bean Mhic Niallais (Dún na nGall), Seán Ó Neachtain (Gaillimh), Aire na Gaeltachta, Maítiú Ó Néill (I.T.G.W.U.), Mícheál Ó Máille (Cathaoirleach). Ar gcúl : T.P. Ó Conchubhair (Ciarraí), Pól Ó Foighil (Gaillimh), Breandán Mac Gearailt (Ciarraí), Liam Toibín (Rúnaí Roinn na Gaeltachta), An Dr. Pádraig Delap (Dún na nGall), Tadhg Ó Cuinn (Maigh Eo), Domhnall Ó Muimhneacháin (Corcaigh), Tadhg Ó Néill (I.D.A.), Pádraig Ó Ceallaigh (Dún na nGall).

● Cuid d'fhoireann Údarás na Gaeltachta agus feidhmeannaigh eile ag éisteacht le aitheasc Chathaoirleach an Údaráis, an tUasal Mícheál Ó Máille.

Cruinniú Stairiúil an Údaráis

"Ní féidir le duine ar bith a rá feasta nach bhfuil guth na Gaeltachta le chloisteáil go tréan sa phríomhchomhlacht reachtúil atá ag plé le forbairt na Gaeltachta" a dúirt Aire na Gaeltachta, Máire Geoghegan-Quinn T.D. nuair a bhí sí i láthair san Ardoifig chun Údarás na Gaeltachta a ghairmiú go foirmeálta. Chuir sí fáilte roimh an Cathaoirleach nua-cheapaithe, Mícheál Ó Máille, roimh na comhaltaí eile a ghlac le ceapachán uaithe féin agus ach go háirithe roimh na comhaltaí a bhí tofa go daonlathach ag pobal na Gaeltachta don chéad uair riamh. "Tréaslaím leis na daoine a sheas sa toghchán agus a tháinig chun tosaigh nuair a comhairíodh na vótaí agus is fada atáimid ag feitheamh le hionadaithe dá leithéid" a dúirt sí. "Tá súil agam go mbeidh a rian le haithint san obair mhór atá romhainn agus go mbeidh páirt níos gníomhaí ná riamh ag an bpobal san obair sin".

Faoi Chomaoin Mhór

Dúirt an tAire gur mór an phribhléid di féin gur ar a ceannsa a thit sé na céimeanna deiridh a ghlacadh chun Údarás na Gaeltachta a bhunú ach gurb é an tAire a bhí ag gabháil don réamhobair riachtanach le cúpla bliain anuas ná Donncha Ó Gallachóir agus go mba mhaith léi buíochas a chur in iúl dó go poiblí. "Tá pobal na Gaeltachta faoi chumaoin mhór aige" a dúirt sí. "Gura fada buan dó."

Beartas

Anois nuair atá an tÚdarás ar an saol faoi dheireadh céard a bheidh le déanamh aige? "Ní gá domsa an beartas a chumadh ar an ócáid seo" a dúirt an tAire mar leagadh síos go soiléir é cúig bliana déag ó shin sa Pháipéar Bán um Athbheochan na Gaeilge:—

Is é aidhm atá le beartas an Rialtais don Ghaeltacht gníomhaíochtaí oiriúnacha a eacnamaíochta a spreagadh agus a fairsingiú agus cúrsaí sóisialacha a fheabhsú ionas go mbeidh deiseanna leormhaithe ag na daoine a chónaíonn sa Ghaeltacht, agus arb í an Ghaeilge a gnnáthurlabhra, chun fostaíocht shocrach a fháil agus caighdeán réasúnta mhair-eachtála a bheith acu.

Dúirt sí gur de réir an bheartais sin a tugadh cumhachtaí breise do Ghaeltarra Éireann i

1965 — chun tionscail a fhorbairt ar fud na Gaeltachta agus go raibh moladh agus buíochas ag dul do Bhord agus d'fhoireann Ghaeltarra as ucht a bhí bainte amach acu go dtí seo.

An Ghaeilge

"Anois i dtús na h-ochtóidí is ar an Údarás atáimid ag brath chun lán-fhostaíocht a chur ar fáil do na cainteoirí Gaeilge sa Ghaeltacht a luaithe is féidir. Tá na cumhachtaí go léir a bhí ag Ghaeltarra, agus tuilleadh nach iad, san Acht um Údarás na Gaeltachta, 1979 atá i bhfeidhm le cúpla lá. Tá béim níos láidre ná riamh ar an nGaeilge san Acht nua. Bainneann alt 6 le feidhmeanna an Údaráis agus is mar seo a leanas a thosaíonn sé:—

Déanfaidh an tÚdarás caomhnú agus leathadh na Gaeilge mar phríomh-mheán cumarsáide na Gaeltachta a spreagadh agus cinnteoidh sé gurb í an Ghaeilge a úsáidfear a mhéid is féidir nuair a bheidh a fheidhmeanna á gcomhlíonadh aige agus thar a cheann.

"Nuair a luaim féin an Ghaeltacht is ceantair ina mbíonn an Ghaeilge á labhairt go coitianta a bhíonn i gceist agam. Mura mbeidh an Ghaeilge á labhairt ar chóir don Rialtas airgead speisialta a chur ar fáil gach uile bhliain lena chaitheamh ar mhaithe leis an nGaeltacht? Murach an Ghaeltarra Éireann i Ghaeilge cén gnó a

CHTA LE CLOISTEÁIL

bheadh ann d'Aire na Gaeltachta, do Roinn na Gaeltachta, nó d'Údarás na Gaeltachta? Le fírinne is féidir an phríomh chuspóir atá againn a chur in aon abairtín amháin — cainteoirí Gaeilge a choinneáil sa Ghaeltacht agus iad a choinneáil ag labhairt na Gaeilge. Tá dualgas orainn uile muintir na Gaeltachta a spreagadh i dtreo go mbeidh fonn orthu cloí leis an nGaeilge agus í a chur chun cinn "mar phríomh-mheán cumarsáide" faoi mar a luaitear san Acht: baineann sé sin go háirithe leis na ceantair sa Ghaeltacht oifigiúil nach bhfuil mórán Gaeilge á labhairt iontu faoi láthair. Cén chaoi a gcuirfear chuige? Ó tharla go bhfuil taithí ar

leith ag formhór na gcómhaltaí ar fhadhbanna den chineál sin is amhlaidh ba mhaith liomsa go dtiocfadh an tÚdarás ar aghaidh le moltaí fiúntacha".

Foireann Oilte

Dúirt an tAire gur daoine a mbíonn brú mór orthu ina ngairmeacha féin comhaltaí an Údaráis agus is go páirtaimseartha a bheidh siad ag gabháil d'obair an Údaráis. "Is maith an rud é mar sin go bhfuil eagraíocht lánaimseartha le foireann oilte aistriithe chucu ó Ghaeltarra — eagraíocht go bhfuil ar a cumas roghanna éagsúla a mheas agus tuairimí meáite 'na dtaobh a chur ar fáil" a dúirt sí.

"Chun na spriocanna atá romhainn a bhaint amach caithimid oibriú as láimh a chéile le dea-thoil".

Cathaoirleach, Bord Údarás na Gaeltachta, Mícheál Ó Máille.

"Deireadh leis an Éiginnteacht"

"Tá caint agus éiginnteacht faoi Údarás na Gaeltachta le 8 mbliana anuas agus tá áthas orainn go bhfuil deireadh leis an éiginnteacht sin anois" a dúirt Cathal Mac Gabhann, Príomh Fheidhmeannach Údarás na Gaeltachta san aitheasc a thug sé ar ócáid ghairmiú an Údaráis san Ardoifig le déanaí.

"Tugann an tosnú nua seo misneach nua dúinn. Beimid ag súil le smaointí nua agus tosaíocht nua ón Údarás, agus is cinnte go mbeidh fás agus forbairt nua ann faoi'n eagraíocht nua, ní hamháin maidir le cúrsaí eacnamaíochta, ach maidir le forbairt agus caomhnú na teangan chomh maith" a dúirt sé.

Fáilte

Chuir sé fáilte roimh Aire na Gaeltachta, roimh Chathaoirleach an Údaráis, an tUasal Mícheál Ó Máille, agus roimh na comhaltaí nua eile a ghlac le ceapachán ó Aire na Gaeltachta nó a bhí tofa ag pobal na Gaeltachta. Dúirt sé go ndéanfadh siad an ceangal idir an Eagraíocht agus Muintir na Gaeltachta a dhlúthú ina iomlán. D'fháiltigh sé roimh iar-chomhaltaí ó Bhord Ghaeltarra a bhí ar ais ar Bhord an Údaráis — Liam Toibín,

Rúnaí Roinn na Gaeltachta; Tadhg Ó Néill, Stiúrthóir ón I.D.A.; Maitiú Ó Néill ón I.T.G.W.U. agus Tadhg Ó Cuinn a thogh Muintir na Gaeltachta an babhta seo. "Le triúr as Tír Chonaill, beirt as Conamara, beirt as Ciarraí, duine as Muscraí agus Maigh Eo, tá an tÚdarás beagnach chomh hionadaíoch agus a d'fhéadfadh sé a bheith" a dúirt sé.

Dílseacht

Thug an Príomh Fheidhmeannach geallúint don Aire agus don Údarás go dtabharfaidh an Bhainistíocht agus an Fhoireann an dílseacht agus an dúthracht céanna don Aire agus don Údarás agus a bhí tugtha do na hAire go dtí seo agus do na Bordanna uile a bhí ar Ghaeltarra ó 1958 ar aghaidh.

Deireadh leis an Meath

Ag tagairt don mhéid dul chun cinn a rinneadh faoi Bhord Ghaeltarra, ach go háirithe ó fuair an Bord cumhachtaí forbartha i 1967, dúirt an tUasal Mac Gabhann gur tógadh 128 monarcha le spás 1,660,000 tr.cr. agus go bhfuil 24 fochomhlacht agus 32 chomhlacht eile ina bhfuil scaireanna ag an Údarás. Tá 3,150 acra de bhanc talún i seilbh i gcóir forbartha.

Cuireadh fostaíocht

ar fáil do bheagnach 4,800 de mhuintir na Gaeltachta agus tá fás 8% tagtha ar dhaoine na Gaeltachta ó 1971 ar aghaidh. Tá deireadh anois leis an meath a mhair ar feadh 130 bliain agus léiríonn sin go bhfuil forbairt eacnamaíoch ag cothú forbairt pobal.

Faoi'n Bhord dhein Ghaeltarra ceann-rodaíocht ar an scéim miontionscail, ar Fhorbairt Bhainistíocht Ghaeltachta, ar oiliúint miontionscail agus ar fhorbairt acmhainní nádúrtha — mar iasc fheirmeoireacht. Freisin d'aistríodh ceann-cheathrú na hEagraíochta ó Bhaile Átha Cliath go dtí na Forbacha. Táimid buíoch do bhaill Bhord Ghaeltarra nach bhfuil linn níos mó. Thug siad a gcuid ama agus a gcuid taithí dúinn go fial flathúil ar fhíor-bheagán airgid agus ar fhíor-bheagán aitheantais.

Tá an tÚdarás ag teacht i bhfeidhm ag deireadh tréimhse an-ghnóthach agus an-thorthúil. San bhliain 1979 ceadafodh 174 togra a chuirfidh iomlán de 1,290 post ar fáil faoi lán t-seoil. Tá níos mó tograí faoi idirbheartaíocht faoi láthair ná mar a bhí le roinnt mhaith blianta anuas. San bhliain 1979 thógamar 15 monarcha nua le spás iomlán

2000,000 tr. cr. Sa bhliain 1979 bhí an-bhéim arís ar thograí bheaga le préamhacha áitiúla seachas na mór-thograí nach mbeadh chomh oiriúnach do cheantracha iargúlta faoin dtuath.

Forbairt Pobal

Sa bhliain 1979 a críochnaíodh an chéad Chomórtas Forbartha Pobal agus tá scéim eile réidh le cur os comhair an Údaráis. D'éirigh go han-mhaith le comórtais Shóisialta agus Cultúrtha idir cheantair agus idir mhonarchanna i rith na bliana. Cuireadh suas le 20 Naí-Scoil ar bun chun an Ghaeilge a mhúineadh do leanaí roimh dul ar scoil

dóibh. Beidh i gceist againn na scéimeanna agus na comórtais atá tosaithe cheana féin a fhorbairt níos mó chun a chinntiú nach ndéanann forbairt eacnamaíoch dochar don Ghaeilge.

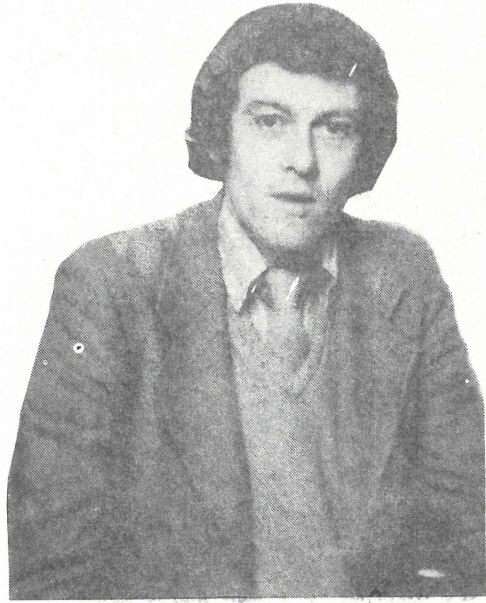
Téarmaí Tagartha

Tosnaíonn an tÚdarás le buntáiste nua atá an-tábhachtach ar fad. Nuair atá deontas níos mó ná £100,000 i gceist tá rogha ag an Údarás páirtíocht a ghlacadh i dtionscail nua nó gan páirtíocht a ghlacadh. Cuireann sin go mór le solúbthacht. Cabhróidh sé go mór tograí maithe a mhealladh agus tograí contúirteacha a sheachaint. Tá soláthar ann chun cead a

thathairt don Údarás barántais a thabhairt faoi choinníollacha áirithe, cumhacht a chuirfidh ar chumas an Údaráis cuidiú le miontionscailí i slite nua agus a thabharfaidh solúbthacht an-tábhachtach i gcás tarrtháil tionscail. Tá téarmaí tagartha an Údaráis maidir le Gaeilge i bhfad níos soiléire agus i bhfad níos láidre ná mar a bhí ag Ghaeltarra. Beidh na mí-bhuntaistí céanna ag an Údarás maidir le Imshaoil agus maidir le bunsraith is a bhí go dtí seo, agus dealraíonn sé go bhfuil bliain dheacair romhainn i 1980. "Ach táimid dóchasach faoi na deacrachtaí sin a sháru" a dúirt an tUasal Mac Gabhann.

Brian Mac Aonghusa, Ceannaire Radio na Gaeltachta agus Máire Bean Mhic Niallais, Ball de Bhord an Údaráis, i mbun comhráit ag ócáid ghairmiú an Údaráis.

Cúinne na nÓg

Dia is Muire dhíbh a cháirde óga agus tá súil againn go mbainfidh sibh go léir taitheamh as an scéal grinn seo

le Máirtín Davy

Bhí scoil Bhaile na bhFód le saoire na Cásca a fháil i gceann cúpla lá. Bhí sé le feiceáil go soiléir i súile agus in iompar Andy nach raibh sé ag iarraidh a bheith timpeall an tí ar feadh na Cásca. Bhí chuile shórt rud aige ina chloigeann ach an méid a bhí sna leabhair a bhí aige ar scoil

Chuir an Sagart Paróiste ceist ar an rang lá amháin: "An bhfuil Dia chuile áit?" Dúirt chuile dhuine go raibh.

"Tá, cinnte," a deir an sagart, "agus fiú amháin

dtiocfadh tú féin síos in éineacht le Sop go dtí go n-oscloídh an scoil arís."

"Ó! Tá mise sásta," a deir Mrs. Long, "a fhad is go mbeidh Sop agam sa teach. Tá fáilte roimh Andy an

ruga breá faoi Shop — agus ba mhór an t-athrú é sin dó ón leac fhuar a bhí faoin gcrann spíonáin san iothlann.

Nuair a bhí béile ite ag Andy thug Mrs. Long suas

as an seomra. Nuair a bhí sé leath bealaigh síos an pasáiste chonaic sé fuinneog bheag lena thaobh agus nuair a bhreathnaigh Andy síos, céard a bheadh thíos faoi ar an tsráid ach rothar deas nua. Ní raibh Andy ar aon rothar ón samhradh.

AN ROTHAR

Isteach leis sa seomra arís agus tharraing air a chuid balcaisí. Amach leis an fhuinneog ansin agus síos leis an bpíobán uisce. Chroch leis an rothar, amach leis an geata beag iarainn, agus síos lasta an tsráid.

Bhí fear ag gabháil trasna na sráide agus máilín páipéir de sceallóga fataí aige. Bhí sé ag díúl a chuid méar ina ndiaidh nuair — hup! bhí sé sínte ar an mbóthar agus sceallóga timpeall air agus deatach astu.

Ní raibh a fhios ag mo dhuine bocht nach sciarradh a rinne sé mar bhí Andy imithe as radharc ar an bpointe.

Chas Andy suas bóithrín beag — agus isteach leis i ndiaidh a chinn roimhe i gcró cearc! An chéad rud eile, ní raibh tada le feiceáil san aer ach cearca agus lachain. Bhí clúmh le feiceáil chuile áit. Is garr go dtáinig bean an tí amach agus scuab leathan aice. Thug Andy faoi na boinn é agus d'fhág an rothar ansin.

Bhí sí ag teacht suas leis nuair a d'imigh na cosa uaithi, mar sciarr sí ar na sceallóga a bhí ag mo

dhuine a leag Andy cúpla nóiméad roimhe sin. Chonaic Andy an geata beag bán agus bhí sé ar an t-aon cheann a bhí oscailte ar an mbóthar. Bhí a fhios agie ansin gurbh shin é an teach ceart. Isteach leis an bealach céanna ar tháinig sé amach, ach go raibh roinnt dreapadóireachta le déanamh aige an t-am seo. Suas leis go dtí a sheomra go ciúin.

TORANN

Is garr gur chuala sé an torann taobh amuigh. Amach leis as an seomra agus bhreathnaigh amach. Cé a bheadh ag an doras ach an bhean a lean é ón tsráid.

"Fan go dtiocfaidh mise isteach! Bainfidh mise deatach as an ógánach sin atá agaibh!" An chéad rud eile bhí Mr. Long amuigh ina diaidh agus an tlu aige. Rith sí, agus rith Andy é féin isteach ina sheomra. Cé a bheadh istigh sa leaba roimhe ach Sop. Shíl Andy é a chur amach ach ní chorródh sé dó.

"Fan anseo mar sin," a deir Andy, "ach tá sé chomh maith duit a bheith imithe roimpi siúd ar maidin!"

Thit néal ar Andy sa deireadh, ach ní raibh sé i bhfad ina chodladh nuair a chuala sé geonaíl. Isteach le cat mór bán trí fhuinneog a bhí leathoscailte agus a bhí díreach os cionn an dorais.

Nuair a chonaic Sop an cat, thug sé faoi láithreach. D'oscail Andy an doras leis

an gcat a chur amach. Lean Sop é, agus ní aon áit ar fud an tí nár chuir siad rudaí bunosciann.

Sa deireadh, chuaigh siad isteach an doras sa seomra ina raibh Mr. agus Mrs. Long. Suas leis an gcat ar an leaba. Suas le Sop ina dhiaidh. D'éirigh Mr. Long aniar sa leaba: "Will you get that damn dog out of here!" ar seisean le Mrs. Long.

D'éirigh Mrs. Long agus chuir an cat isteach sa stábla taobh amuigh agus chuir an glas ar Shop sa seomra suite.

TIGH NAN RUA

Nuair a bhí an bricfeasta ite aice ar maidin, thug sí léi Andy agus Sop sa charr agus níor labhair focal gur leaindeáil siad Tigh Nan Rua. Scaoil sí amach Andy agus Sop agus d'imigh léi arís.

Amach le Nan agus iontas an domhain uirthi.

"Céard a tharla, a Andy?" Cén fáth nár fhan tú thíos?"

"Bhí an oiread sin cumha ar Shop agus gurbh éigean dom é a thabhairt abhaile. Níor dhún sé súil aige aréir. Bhí deifir ar Mrs. Long, ach dúirt sí go mbeadh sí aníos arís uair éigin. "An bhfuil a fhios agat, a Mhama, go bhfuil rothair níos sciobtha acu i Luimneach ná mar atá acu anseo."

"Tá na bóithre níos fearr thíos ansin ná anseo," a deir Tomás.

"Ó, tá," a deir Andy.

Andy agus "Sop"

thíos i do mhálasa, a Andy."

"Bhuel má tá," a deir Andy, "tá súil agam nach dtáinig aon stiúgadh ocras air, mar tá mo lón thíos ansin!"

Chuir sin deireadh le ceisteanna an tsagairt.

SAOIRE

Cé a bhuaillfeadh isteach tráthnóna Déardaoin, an lá sula bhfuair Andy saoire na Cásca, ach Mrs. Long as Luimneach, Ar ndóigh, bhí aithne mhaith ar Mr. agus Mrs. Long i mBaile na bhFód. Cén fáth nach mbeadh? Nach dtagaidís ag campáil ag an gCasadh Mór chuile bhliain?

Bhí fáilte mhór aice roimh Andy nuair a tháinig sé isteach agus a mhadadh beag buí, "Sop" caite aniar ar a mhúineál aige mar a bheach cochall ann.

"Beidh Mrs. Long ag tabhairt Shoip léi nuair a bheas sí ag imeacht," arsa Nan Rua le Andy agus é díreach ag caitheamh Shoip anuas ar bhord na cistine.

"Má tá Sop ag imeacht," arsa Andy, "imeoidh mise freisin! Ar aon nós, cén gnaithe an diabhaíl atá aici sin de mhadadh chiallmhar mar sin? Nach bhfuil an ceart agam, a Shoip?" agus thug sé póg do Shop ar an tsróinín dhubh. Dá dtabharfadh sé seacht bpóg dó, aird dá laghad ní thabharfadh Sop air, ach é ag placadh na mbríoscaí a chaith Mrs. Long chuige.

"Ar ndóigh," a deir Nan Rua, "tá mise ag ceapadh gur chuma le Mrs. Long dá

Cáisc a chaitheamh linn — tá neart spáis."

"Tá sin go hiontach," a deir Nan, agus rith amach go dtí an stábla san áit a raibh a fear chéile Tomás ag cur buinne béil ar chliabh.

"An bhfuil tú sásta Andy a scaoileadh go Luimneach?"

"Sa bpríosún atá sé ag gabháil, an ea? Bhí a fhios agam go maith gur ann a chríochnódh sé!"

"Ní hea, a Thomáis. Mrs. Long atá ag iarraidh é a thabhairt síos léi go ceann seachtaine."

"Ó, scaoil léi é. Déanfaidh sé maith dó."

LUIMNEACH

Chuaigh Nan isteach agus áthas an domhain uirthi go mbeadh seans ag Andy a ghabháil go Luimneach le haghaidh na Cásca. Bhí sé deich nóiméad tar éis a sé nuair a d'fhág Mrs. Long, Andy agus Sop tigh Nan Rua.

"Bí go deas le Mr. agus Mrs. Long anois, a Andy!"

"Beidh, a Mhama. Coinneoidh tú píosca de cháca Cásca dom?"

"Coinneoidh mé, cinnte a mhaicín."

Níor thóg sé i bhfad orthu a ghabháil go Luimneach, mar chuir Mrs. Long an bhuaiteas síos agus stop ná stad ní dhearna siad gur leaindeáil siad i Luimneach.

Isteach leo sa teach. Chuir Mr. Long fáilte roimh Andy, agus roimh Shop chomh maith. Dúradh le Andy suí síos ar chathaoir mhór bhog, agus cuireadh

an staighre é go dtí an seomra. Nuair a d'oscail sí an doras bhuaill púir teasa Andy isteach sa smut.

"Anois," a dúirt Mrs. Long, "seo é do sheomra agus tá súil agam go gcodlóidh tú go maith."

"Ó bí cinnte de!" a deir Andy, agus rinne poillín in airde ar an leaba.

"Oíche mhaith agat anois!" a deir Mrs. Long.

Sheas dhá shúil Andy ina chloigeann nuair a chuala sé "Oíche mhaith" á rá leis.

CODLADH

"Ag dul a chodladh chomh luath seo! Muise, sa mbaile bheadh mé féin agus Seoirse Sheáin Mhóir ag imirt chartaí nó amuigh sa stábla agus mé ag fáil an-spórt ag ealaín leis an súiste. Dá mbeadh a fhios agamsa go mbeadh an áit seo mar seo, méar ná srón ní chuirfeadh mise isteach ann go deo!"

Bhain de a chuid balcaisí agus chaith isteach é féin sa leaba. Nuair a shín sé a chuid cosa amach uaith bhuaill sé cic ar rud éigin bog. Chuir síos a lámh agus thug aníos é — máilín bán a bhí ann agus ruóg ar a bharr. D'oscail sé an ruóg agus thug aníos an buidéal rubair a bhí thíos ann.

"Cheap mise gur le duine a choinneáil te a bhí ceann acu seo, ach anois tá a fhios agam go mbíonn sé féin fuar!"

Chuir an máilín bán ar an mbuidéal arís.

Bhí sé ag cinneadh ar Andy aon néal codlata a dhéanamh agus amach leis

Críochnaigh na sean-fhocail

Críochnaigh na sean-fhocail seo leanas agus seol na freagraí chugainn roimh 31ú Márta. Tabharfar duaiseanna £20, £10, £5, £3.

- Má's cam nó díreach an ród, sí
- Más mian leat thú a mholadh faigh bás, más
- Is maith an marcach an té
- Is fearr stuaim
- Níl lá dá fhad nach

Comhgháirdeas leis an gceathrar a ghnóthaigh na duaiseanna sa chomórtas a bhí in Eagrán Uimhir 9 de "Sa Ghaeltacht" agus ár mhuíochas do na céadta iomaitheoirí eile a sheol freagraí ar aghaidh chugainn.

NA BUAITEOIRÍ

- Clár Ní Chonghaile, Scoil Naomh Shéamais, Bearna, Co. na Gaillimhe, a ghnóthaigh an mór dhuais £20.
- Brid Ní Chualáin, Baile an Lurgainn, Inis Oírr, Oileán Árann, Co. na Gaillimhe a bhuaidh an dara duais £10.
- Póilín Ní Ghallchóir, Oifig an Phoist, Árainn Mhór, Leitir Ceanainn, a bhuaidh an tríú duais £5.
- Máire Ní Fhlatharta, Scoil an Droma, Leitir Móir, Co. na Gaillimhe a ghnóthaigh an ceathrú duais £3.

Rug siad Craobh Peile na h-Éireann leo!

Údarás na Gaeltachta 1-7

Bord na Móna 0-4

I bPort Omna ar 1 Márta bhuaidh Foireann Peile Údarás na Gaeltachta Craobh Peile na hÉireann sa chluiche cheannais (ath-imirt) i gcomórtas peile idir-chomhlachta (sóisearach). Bhí Údarás na Gaeltachta istigh sa chomórtas seo don chéad uair riamh i 1979.

Sa chéad chluiche, i mí Samhna seo chaite, bhí an t-ádh ar na peileadóirí Ghaeltachta nuair a chríochnaigh an dá fhoireann ar chomh-scór agus is ar éigin a

bhí an ath-imirt tuilte acu in aon chor. Ní hamhlaidh a bhí sé sa tarna cluiche agus tá ard-mholadh ag dul do gach uile imreoir agus ach go h-áirithe don bheirt a d'imir go tréan i lár na páirce don Údarás — Pádraig Ó Somacháin agus Mícheál Ó Philbín.

Comhoibriú agus comthuisceint foirne a bhí ann ó thús deireadh le cluiche breá oscailte agus peil íontach den “sean nós”. Nuair a d’aimsigh Peadar Ó Ceallaigh cúl go luath sa dara leath is beag duine a bhí amhrasach faoin toradh. D’éirigh le foireann an Údarás an chéad scór a bhaint amach le cúlín ó Phádraig Ó Conghaile ach bhí an dá fhoireann ar chomh-scór arís nuair a bhuaill Ó Buachalla an liathróid thar an dtrasnán do Bhord na Móna. Ar feadh tamaill bhí an lámh in uachtar ag Bosco Ó Lorcáin agus Proinsias Ó Conchúir do Bhord na Móna i lár na páirce agus d’aimsigh Pádraig Ó Buachalla cúlín eile sa deichiú nóiméad. Roimh leath-am chuir Pádraig Ó Conaire cic saor thar an dtrasnán agus bhíodar cothrom arís ach d’éirigh le Máirtín Ó Cualáin cúlín eile a scóráil chun na fir Ghaeltachta a bhrú chun tosaigh.

DARA LEATH

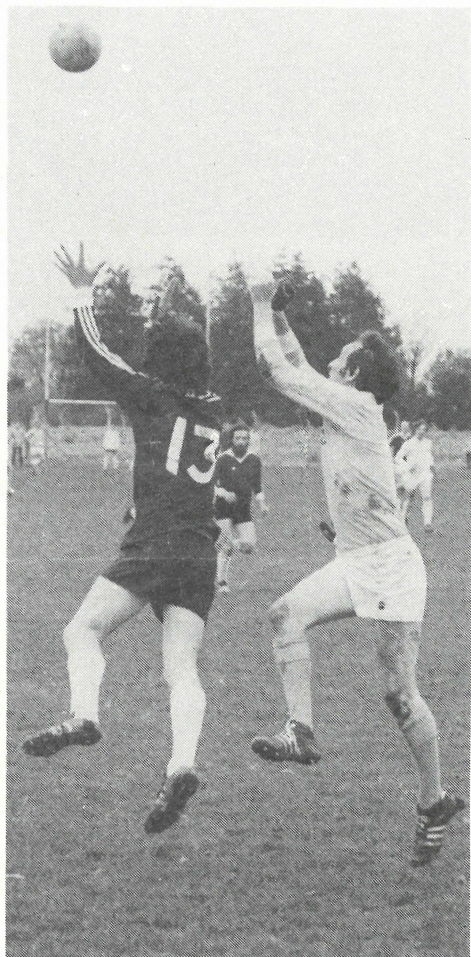
Sa dara leath bhí foireann an Údarás chun tosaigh i gcónaí go mór mór taréis “cúl Uí Cheallaigh” agus nuair a d’aimsigh Proinsias Breathnach agus Máirtín beag Ó Cualáin dhá chúlín eile bhí an lá ag na “G”s. Mar sin féin d’éirigh le Ó Buachalla as Bord na Móna dhá chúlín eile a sheoladh thar an dtrasnán ó na saor-chiceanna a fuair siad ach b’iad Máirtín Ó Cualáin agus Pádraic Ó Conaire a chríochnaigh an cluiche le cúlín an duine d’Údarás na Gaeltachta.

Ar cúl (ó chlé): Antóin Ó Conghaile, Dónal De Bhailís, Seán Ó Labhraí, Proinsias Breathnach, Mícheál Ó Néill, Pádraic Ó Conghaile, Tomás Ó Gríofa, Breandán Breathnach, Mícheál Ó Philbín, Ciarán Ó Fátharta, Brian Ó Cuív, Peadar Ó Finneadha.

Chun tosaigh (ó chlé): Tomás Ó Fátharta, Pól Ó Cuimín, Stiofán Ó Flátharta, Colm Ó Finneadha, Pádraic Ó Somacháin, Máirtín Ó Cualáin, Bertie Ó Finneadha, Pádraic Ó Conaire, Peadar Ó Ceallaigh, Ciarán Ó hEidhin, Séamus Mac Donncha, Máirtín Ó Cadhain.

CÚL!
CÚL!
CÚL!

SUAS LEO! Cic ard ag teacht i dtreo Seán Ó Labhra, Údarás na Gaeltachta agus Séamus Mac Enrí, Bord na Móna.

• Cuid den slua ag tabhairt tacaíocht d’fhoireann an Údarás.

• Peadar Ó Ceallaigh ag rith i dtreo cúl Bord na Móna agus ag bailiú pas ó Antoine Ó Conghaile ar a bhealach.

Liathróid Láimhe i dTír an Fhia

le Tomás Ó Ceallaigh

Bhí an-taispeántas liathróid láimhe agus liathróid raicéid sa chúirt nua atá tógtha ag Comharchumann na nOileán i dTír an Fhia le déanaí nuair a tháinig foireann aneas ó Ghaeltacht Bhaile Mhúirne agus thugadar dúshlán fhoireann as Conamara sa chéad chomórtas idir-Ghaeltachta i gcúirt faoi-dhíon 40 x 20.

An-Thaispeántas

Bhí an lá le foireann Bhaile Mhúirne sa chomórtas liathróid láimhe agus bhronn Brian Ó Baoill curadh-mhíreann thar ceann Údarás na Gaeltachta ar Dhónall Ó hÉalaithe, Diarmaid Mac Cárthaigh, Donnchadh Ó Ceallaigh, Seán Ó Maoláin agus Pádraig Ó Tuama. Ach bhí an curadh-mhír speisialta do laoch an lae ag dul do fhear Chois Fharraige, Pádraig Ó Tuairisg, a thug an-thaispeántas ar fad ina chluiche le Donnchadh Ó Ceallaigh. B’iad na h-imreoirí eile a bhí ar fhoireann Chonamara: Colm Ó Cualáin, Máirtín Ó Fátharta, Maidhc Phádraic Thaidhg Ó Conghaile agus Pádraic Ó Cadhain.

Tháinig na ceoltóirí aneas leis, Seamus

Creagh ar an veidhlín agus Jerry Mac Cárthaigh ar an mbosca ceoil agus nuair a casadh Eibhlín Ní Riordáin agus na ceoltóirí áitiúla orthu san sa Spidéal, b’shin scléip go maidin.

Liathróid Raicéad

Más ea bhí na himreoirí amuigh go

moch maidin Dé Domhnaigh don gcéad bhabhta eile i dTír an Fhia, liathróid raicéid an turas seo. Bhí an imirt cothrom go maith sa chluiche nua seo, agus an lámh in uachtar de bheagán ag muintir an iarthair (ainmneacha Chonamara ar dtús); Bhuaigh Seosamh Ó hÉanaí ar Liam Ó

Luachra, Seán Ó Loingsigh ar Liam Mac an tSaoi, Pádraic Ó Cadhain ar Eoghan Mac Cárthaigh. Bhí Mártan Ó Ciardha agus Pádraig Ó Tuama ar chomhscór agus b’éigin do Mháirtín Ó Fátharta géilleadh do Donnchadh Ó Ceallaigh.

Bronnadh

Bhí Brian Ó Baoill ón Údarás ar an láthair arís agus na curadh-mhíreanna greanta le sainchomhartha nua na heagraíochta aige le bronnadh ar na buaiteoirí.

Tuileadh ceoil ansan. D’fhan cuid de mhuintir Bhaile Mhúirne go dtí maidin Dé Luain, an dreas deirneach ceoil agus slán abhaile.

Bhí ardmholadh ag na cuairteoirí don gcúirt bhreá liathróid láimhe atá tógtha ag Comharchumann na nOileán, an chéad ceann dá leithéid sa Ghaeltacht. Tá ceann mar é le hoscailt i gCois Fharraige sara bhfad agus tá ceann eile á thógaint sa Ghairmscoil i mBaile Mhúirne faoi láthair. Níl anseo mar sin ach an tús, táimid ag súil lena lán eile comórtasí liathróid láimhe idir-Ghaeltachta.

Tomás Ó Ceallaigh, Radio na Gaeltachta, a bhí ag eagrú an chomórtas, beirt d’imreoirí Bhaile Mhúirne, Donnchadh Ó Ceallaigh agus Pádraig Ó Tuama le Brian Ó Baoill ó Údarás na Gaeltachta a chuir na duaiseanna ar fáil.

